

IV. Література XX ст.

Тема 32. Богдан-Ігор Антонич (1909—1937)

Богдан-Ігор Антонич народився 5 жовтня 1909 року в селі Новиця Горлицького повіту на Лемківщині (територія між Східними Бескидами, річками Сяном і Попрадом та на захід від Ужа). Нині - територія Польщі.

У 1928р. Богдан-Ігор поступив на гуманітарний факультет Львівського університету за спеціальністю «слов'янська філологія». Паралельно із загальними філологічними студіями й поетичною творчістю Антонич багато уваги приділяв оволодінню українською літературною мовою, чому сприяло уважне читання та опрацювання творів українських письменників. Уперше прилюдно з читанням власних творів Антонич виступив 20-річним юнаком 1929 року як член товариства студентів- українців у «Живій літературній газеті».

Після закінчення університету Б.-І. Антонич здобув ступінь магістра філософії та магістра польської філології. На державну службу Б.-І. Антонич не пішов, бо за часів польського панування українцям дістати її було дуже важко. Він почав співпрацювати у львівських українських журналах, збірниках, виступав з поезіями і статтями на літературні та мистецькі теми.

6 липня 1937 року Богдан-Ігор Антонич помер. Похований у Львові.

Перша збірка поезій Б.-І. Антонича «Привітання життя» вийшла 1931 року, коли авторові було 22 роки. Згодом з'явилися ще дві: «Три перстені» (1934) та «Книга Лева» (1936). Уже після смерті поета побачили світ «Зелена євангелія» (1938) та незакінчена збірка «Ротації» (1938).

Б.-І.Антонича називають українським Рембо.

Світ тем і образів Антоничевої поезії формувався й розвивався під впливом двох потужних відчуттів: відчуття закоріненості в рідне лемківське середовище й переживання, переосмислення єдності Всесвіту, який для Антонича був сповнений таємниць і загадок, а людина бачилася його невід'ємним складником, часткою світової гармонії.

«Поезія Б.А. Антонича - це національно-релігійна картина світу, реконструйована на базі творчого сприйняття української міфології та міфопоетики Кобзаря» (О. Пономаренко).

Особливості творчої манери Б.-І.Антонича

1. Культивування поганства (язичництва) як еталону природності;

2. міфологічне світосприйняття;

3. поганські та християнські мотиви служать поетові будівельним матеріалом для власного поетичного міфу;

4. афористичність;

5. особлива метафоричність віршів. За спостереженнями Н. Варич, саме метафора

через її здатність раптово зближувати два явища, створюючи нову художню реальність, найбільше відповідала головній меті поета: створювати окрему дійсність, а не відтворювати наявну;

6. руйнування асоціативних стереотипів;

7. активне образне використання лексики на позначення побутового життя українців;

8. філософське переосмислення біблійних мотивів;

9. природа в Антонича персоніфікована та набуває символічного та міфологічного значення;

10. мотиви круговороту, відродження природи, які посідають центральне місце у поезії Антонича, вказують на можливість повернення до початку людського життя, до дитинства;

11. спроба віднайти втрачену в цивілізації гармонійну єдність людини та космосу природи.

«Різдво»

Народився Бог на санях в лемківському містечку Дуклі.

Прийшли лемки у крисях

І принесли місяць круглий,

Ніч у сніговій завії

крутиться довкола стріх.

У долоні у Марії

місяць - золотий горіх.

Аналіз вірша «Різдво»

Вірш «Різдво» належить до збірки «Три перстені». Назва збірки має глибоке філософське підґрунтя, адже трьома перстнями є перстень пісні, перстень молодості і перстень ночі. Вірш Б.-І. Антонича «Різдво» — чи не найглибша спроба в українській модерністській поезії осягнути міф про народження Христа, який у поетичній уяві перенесено в Україну, хоча важливо уточнити географічний простір,

у якому відбуваються події, адже Україна Б.-І. Антонича - це насамперед його рідна Лемківщина.

Як зауважує С. Росовецький: «Однією із світоглядних передумов ідеї перенесення біографії Ісуса Христа в Україну було загальноєвропейське середньовічне сприйняття історії. Відомо, що середньовічна людина не помічала повільних змін у суспільстві та природному середовищі, а в сучасності бачила лише повторення того, що вже було раніше. То ж не дивно, що вже візантійські іконописці переодягли персонажів Біблії у свої хітони, туніки, гіматії та мафорії, а на берегах середньовічних західних рукописів вони з'явилися у строях «варварських» королів, лицарів і селян».

Цілком слушною є думка Д.Павличка, який стверджував, що «Антонич нагадує народних різьбярів, що обличчя розп'ятого Христа творили на взір свого обличчя або частіше на взір обличчя того жебрака, що тинявся попід лемківською церквою».

В Антонича народження Христа змальовується вже не як здогад царя Ірода, а як подія поетичної реальності. І хоча вірш «Різдво» звучить ідилічно, але в рядках «Народився Бог на санях в лемківськiм містечку Дуклі...» є й нотка неспокою: «на санях» у давнину - і не таку вже й далеку (подекуди ще на початку ХІХ ст.) - ховали небіжчиків.

У вірші «Різдво» в зимовий час відбувається щось особливе, містеріальне - у Дуклі народився Бог на санях. Образ «саней» одразу налаштовує сприйняття на очікування небезпеки. Проте, можливо, варто враховувати ось який компонент: час Різдва, час народження і смерті Христа не має лінійності; це міфічний час, в основі якого - цикл, вічний колообіг, адже щороку в той самий період це дійство повторюється, Христос ізнову народжується, а потім знову гине. Поет трансформує історію своєї землі - він перетворює лінійний хронос (час) на циклічний і лінійний водночас, адже історія Лемківщини як певного географічного регіону - це лінійна модель розвитку, але саме в цьому місці (не в Палестині, а на Лемківщині) народжується Бог. Отже, поет замикає цикл, підводячи до джерел виникнення лемківського космосу міф про народження Христа. Поет навіть конкретизує місцевість, де народився Бог, - це Дуклі.

Другий образ, який виникає у вірші, - це образ Марії. Дитя тільки-но народилося, але час міфу - це особливий час, сконденсований, вічність опроявляє себе за мить і мить, навпаки, триває вічність.

Складними є образи місяця - золотого горіха в долоні в Марії (можливо, йдеться про Богородичний хліб, специфічна паляниця). Золотий колір передовсім асоціюється з Божественним. Образ руки, у якій Божа Мати тримає місяць-горіх, символізує, нібито Марія все ж таки має волю над тим, що станеться, ніби вона своєю рукою може вирішити долю сина. У будь-якому разі можна сказати про те, що аналізована поезія Антонича має два плани: людський і Божественний, земний (реальний) і міфічний (сакральний, безкінечний).

Для розуміння поезії Б.-І. Антонича «Різдво» варто вдатися й до фонічного аналізу. Так, дослідник Ігор Качуровський зазначає, що «часом звукова організація символічної поезії допомагає ліпше розкрити її зміст і сама набуває певного символічного

значення». Звук «у» для дослідника передовсім асоціюється зі смутком і тугою. Особливе символічне навантаження має й звук «л» - це один із тих звуків, що їх

найчастіше вживають поети у символічному значенні. Натомість, де «л» співдіє, за висловом Качуровського, з «р», символіка перетворюється в містику.

Як можна помітити, у вірші Б.-І. Антонича «Різдво» поет найчастіше вдається до використання звуків «у», «л», «н». Другий звук, як було зазначено, вказує на символічне значення поезії, адже сам звук має символічне навантаження, перший - асоціюється зі смутком, тугою. Також хочеться зауважити й щодо вживання звуку «ц» у вірші «Різдво». Цей звук спричиняється до доволі специфічних асоціацій, певної ляльковості, поцяцькованості.

Таким чином, у вірші Б.-І. Антонича «Різдво» поет спробував по-своєму досягнути міф про народження Христа.